

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредиштву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10—11.

У Сомбору, за Окт. и Нов. 1895.

Год. XXVII.

ИВАН ФИЛИПОВИЋ

узор учитељ, педагог и књижевник.

Тужна вест стиже нам из Загреба, да је Иван Филиповић умировљени кр. школски надзорник, педагошки књижевник, првак учитељства хрватског, 16. (28.) октобра у 74. години свог школи и просвети народној посвећеног трудног, плодовитог и велезаслужног живота преминуо.

Покојни Иван Филиповић родио се 11. (23.) јунија 1823. у Великој Копаници у бродској пуковнији. У родитељском већ дому почео се спремати за потоњу службу народну. По свршетку основне науке учио се у гимназији винковачкој.

Ту се све учило на немачком језику, али је Иван најрадије читао књиге народне, као што су песме Качићеве и србске народне песме у Вуковом издању.

Године 1845. почео је свој књижевни рад у „Даници Илирској“ с поздравном песмом: „Мому роду о Новом Году.“

Од тога доба писао је ревностно лепе стихове у „Даници“ и у другим повременим списима. Уз то је преводио ваљане романе и новеле, које су изишле у „Забавној Читаоници“. То бијаше његов први књижевни рад за време првога учитељевања његовог у Винковцима и у Новој Градишци.

Године 1850. издао је књигу: „Мали тоболац разнога цвијећа за добру и помъиву младеж народа *српско илирскога*. дио I.“ Овим својим делом изиђе Филиповић на глас, пресели се у Загреб као учитељ приватне гласовите школе П. Зоричића, и стече ту брзо себи славу на пољу педагошке књижевности.

Године 1851. изиђе на свет прва његова словничка Читанка, коју је издало ц. кр. министарство просвете у Бечу.

Следеће затим године напише Иван своје „Педагошке Искрице.“

Године 1853. венчао се са својом вереницом млађом ћерком ц. кр. мајора Пиркерта, која му је била верна сапутница живота до своје смрти пре годину дана.

Од 1854—1862. као учитељ у Пожези настави Иван онде свој књижевни рад у „Невену“. Године 1858. изиђе на свет у ц. кр. наклади школских књига његов: „Упоравник за почетницу и прву словничку читанку.“

Кад је 1859. године почео излазити педагошки лист „*Напредак*“, појави се он, као најбољи пријатељ и сарадник његов уз Мијата Стојановића и друге најстарије врстне раденике у овом листу.

У то време налази се његова рада и у „Школском Листу“ овом.

Године 1862. позван је од загребачког градског представништва: за учитеља градске школе на Каптолу, ту се заночео трећи најревноснији и најзаслужнији део Ивановог живота. Ту уз узорни рад у школи, показао се његов ванредни организаторски дух, при оснивању учитељских друштава, и образовању млађег учитељског нараштаја у напреднијем духу.

Приликом прве скупштине хрватских учитеља у Загребу 1872. изабран је био Иван Филиповић заједно са Мијатом Стојановићем и Стјепаном Бузолићем за председника исте скупштине а следеће 1873. године на славном збору Славјанских Педагога у Бечу, изабран је био он за првога подпредседника.

Круну свом организаторском раду поставио је Иван Филиповић дивном замисли, да се сагради у Загребу „хрватски учитељски дом“, у којем да буду под својим властитим кровом сдružена сва учитељска друштва, и да буде у њему конвикт за учитељску децу, што се у Загребу уче. Ова је замисао доиста и оживотворена и сада ено хрватски учитељски дом у Загребу на свеучилиштном тргу диже своју поноситу главу поред других монументалних здања намењених народној просвети.

Уз то организаторско деловање, није Филиповић напустио ни своју књижевну радњу.

Из тога времена издао је он у лепом преводу: „Приповедке Фр. Хофмана за младеж обојега пола.“

„Игроказ за младеж“ „Јагодњак“. „Сто малих приповедака за младеж од Хр. Шмидта.“ „Писмовник“; „Бечке педагошке слике“. „Устав пучке школе у Троједној краљевини“, „Кратка повјест књижевности хрватске“, „Кратка стилистика за грађанске и више девојачке школе“ и т. д.

Иван Филиповић особито се одликовао као пријатељ слоге између Хрвата и Србаља. Србско учено друштво именовало га је за својега члана. Уз то је он био члан Матице Хрватске и Србске.

Године 1874. кад је изишао први државни школски закон, којим је уређена народна настава, именован је био Филиповић за кр. школског надзорника у жупанији загребачкој, где је неуморно делао до 1889. када је постављен у заслужено стање мира.

Приликом 45. прославе неуморног учитељског рада Филиповићевог, хрватско учитељство скупило је међу собом 1000 фор. као основу закладе Ивана Филиповића за награђивање народних учитеља и писаца, који пишу народним духом.

Толики огромни рад, а особито губитци, који су постигли Ивана Филиповића смрћу одрасла сина и две ћерке његове, а пре годину дана и губитак верне сапутнице његове *Изке*, савладају и оборе напослетку овог остарелог раденика на пољу школства.

Прошлого лета унотребљавао је морске купке, шетао се редовно сам или са којим од својих пријатеља и био разговоран.

У недељу 27. октобра за обедом разговарао се са сином и снахом својом, и међу осталим рекао, да ће ићи у среду у ново позориште, на позвао је и снаху своју да иде с њиме. После тога упути се свом једном пријатељу, да пође на обичну шетњу; вративши се из шетње легне спавати. Сутра дан устане здрав и разговараше се са својима пријазно, али при умивању испадне му из руке чаша, и њему се смучи. Син и снаха прихвате га; но он им рече „Ништа, ништа, проћи ће.“ Док га доведоше до постеље и сместише у њу, ухвати га несвестица, удар га згоди и у 1½ сата после подне издахну мирно и без болова.

Покојник је достојно ожаљен од хрватског педагошког књижевног збора. Слика његова у зборници тога збора обавијена је црном копреном, а на кубету учитељскога дома истакнута је одмах црна застава. Сину покојниковом г. Ивану Филиповићу грађанској чару града Загреба изјавио је исти збор сажалницу, и разаслао је посмртницу друштвима учитељским у земљи и ван ње. На одар покојников у Мирогоју поставио је педагогијски књижевни збор

венац с надписом: „Свому Прваку“. Исто тако су положили венце и друга учитељска друштва из Загреба и из других места.

Дана 30. октобра по новом после подне у 3 сата сакупио се на *Мирогоју* (гробљу загребачком) многобројни народ, да укаже последњу почаст преминулом трудбенику народном, који је у мртвачком храму на Мирогоју лежао. Између изасланика многих корпорација при укупу заступљена је била и православна србска црквена общтина, коју заступаху пречастна господа Амбросије Павловић и Јован Петровић свештеници, и Ника Гавела отлични члан исте общтине.

Ту бијаху сви скоро учитељи из Загреба и околине и многи професори.

У три сата после подне опевао је покојника капелан парохије св. Марка г. Вуковарац, а чланови певачког друштва „Коло“ одпевали су тужаљку: „Чуј нас Господине!“ Затим се спровод кренуо на общте централно гробље на Мирогоју, где је покојник у породичној гробници сахрањен. Опростајну реч говорио је над отвореним гробом г. Ј. Кирин учитељ кр. вештбаонице.

Тако је достојно ожаљен од хрватскога учитељства првак његов и узор учитељ Иван Филиповић, коме нека је и у овом нашем србском „Школском Листу“ речено: Слава ти честити старино Иване, неуморни делатељу на пољу народног школства и књижевности, врстни учитељу и пријатељу србскога народа! — Дај Боже, да твоја успомена послужи благотворно на ускренуће братске слоге између хрватског и србског учитељства, и оба братског нам народа, на праву корист и срећу једних и других.

Слава нека је Ивану Филиповићу, на веки слава!

(У кратком изводу по „Напредку“.)

В.

СЕДНИЦА ВИСОКОСЛ. ШКОЛСКОГ САВЕТА, држана у Срем. Карловцима 19. и 20. Октобра 1895.

Школски Савет држао је своју редовну седницу 19. и 20. Октобра у Карловцима под председавањем Његове Светости Патријарха а у присуству свију чланова осим Дра Н. Максимовића.

У седници овој било је близо 80 предмета, од којих су знатнији ови:

Заменик гл. школ. референта поднео је извештај о испиту зрелости у учитељској школи у Гор. Карловцу, држаном у Јунију

1895. — Извештај овај узет је на знање и учињене су сходне наредбе ради унапређења истога завода.

Исто тако је на знање узет годишњи извештај управе учитељске школе у Г. Карловцу о стању тог завода и о успеху ученика свију разреда речене школе на свршетку 1894/5. шк. године.

Одобрен је с неким приметбама наставни план за I. и II. разред учитељске школе у Карловцу.

Када је изабрани за професора педагогијских наука у учитељској школи пакрачкој г. Др. Данило Трбојевић одмах после избора оставку поднео: то да не би настава уштрба трпила Њег. Светост Патријарх изволио је президијалним путем позвати на исту катедру г. Николу Шумоњу оспособљеног за грађанске школе отличног учитеља, као компетента на исту катедру, који се одмах тог позива примио, и већ у почетку Септембра уведен је за привременог професора педагогијских и других наука у поменутој учитељској школи. — Ово президијално наређење Његове Светости Патријарха узео је Школски Савет на повољно знање.

Усљег отвореног стечаја на упражњена учитељска места у вишим девојачким школама у Сомбору и у Панчеву, поднели су молбенице за свако од ових места по четири оспособљена учитеља. На учитељско место за природне науке, руснопис, цртање и немачки језик у Сомбору стављени су у кандидацију: Бог. Бакаловић равнајући учитељ у Купинову; Мата Косовац учитељ у Меленцима и Милан Манојловић учитељ на вишој девојачкој школи у Сарајеву.

На упражњено учитељско место у вишој девојачкој школи у Панчеву предложени су: Теодор Марјановић и Владимир Каракашевић учитељи србске комуналне школе у Панчеву и Живојин Касапиновић учитељ у Добрици.

Кандидација поднеће се дотичним општинама, којима по уредби за више девојачке школе, право избора припада.

Како је ревностна и многозаслужна учитељица женског ручног рада и кућарства у вишој девојачкој и у учитељској школи сомборској Софија Јорговићка преминула; то је Школски Савет одлучио, отворити стечај на место учитељице женског ручног рада у учитељској школи сомборској с платом од 500 фор. и други стечај на упражњено место учитељице у вишој девојачкој школи сомборској с платом од 600 фор., станарином од 60 фор. и са десетогодишњим службеним додатком од 100 фор. — У идућој седници на прво ће место способну учитељицу ручнога рада изабрати

в. Школски Савет; а исти ће установити и тројиу кандидацију за избор другога места.

Читани су и на знање узети извештаји управе србских учитељских школа у Сомбору о увођењу нових професора Светозара Дамјановића и Светозара Мирча на одређене им катедре професорске у женској учитељској школи; о примању приправника у мушку и приправница у женску учитељску школу сомборску, о преселењу мушке учитељске школе у ново велељепно здање, које је великом дарезљивошћу Његове Светости Патријарха србског Георгија Бранковића подигнуто, и са тихом свечаношћу црквеном на Малу Госпојину ове године освећено и о отварању одељене женске учитељске школе.

По тим извештајима примљено је у први приправнички разред 18; у други 12; у трећи 20. Свега 50 приправника. Од примљених у први разред приправника 12 су из Угарске; 4 из Срема; 2 из краљевине Србије. Од ових свршили су четврти гимназијски разред 12; четврти реални разред 4; четврти разред грађанске школе 1; и први приправнички разред у Арбанасима код Задра 1.

У први разред женске учитељске школе примљено је 32; у други 37; у трећи 37; свега 106 ученица.

Од ових су 105 српкиње православне вере а једна је мађарица римске вере. Од примљених у први разред приправница родом су из Угарске 24; из Срема 6; из Босне 2. Од њих су свршиле четврти разред србске више девојачке школе у Сомбору 19; четврти разред србске више девојачке школе у Новом Саду 4; четврти разред србске више девојачке школе у Панчеву 2; четврти разред србске више девојачке школе у Сарајеву 2; вишу девојачку школу у Вел. Кикинди 2; у Темишвару 1; у Вел. Бечкереку 2.

Читан је извештај управе учитељске школе у Пакрацу о примању приправника у исту школу. Из којег се види, да је у почетку ове школске године у први разред те школе уписано 24; у други 18; свега 42 ученика, који су сви прописане предходне науке свршили.

Десет стипендија из клерикалног фонда одређених за питомце србске учитељске школе сомборске по 80 фор. за 1895/6. школску годину подарене су следећима: Христифору Свирчевићу и Спасоју Томићу приправницима III. разреда; Душану Живићу и Григорију Мирковићу приправницима II. разреда; Радивоју Пе-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

тровићу, Петру Парабаку, Јовану Удицком, Драгомиру Сиротановићу, Бранку Ковачевићу и Милану Велимировићу приправницима I. разреда.

За стипендију из закладе Ђорђа Раље од 50 фор. 40 новч. препоручен је в. кр. уг. министарству богочасти и наставе једини компетенат приправник III. р. Петар Томић који је исту стипендију и прошле године уживао.

Петнајст стипендија из клирикалног фонда по 80 фор., које су за питомце учитељске школе у Пакрацу одређене, подељене су оним приправницима исте школе, које је наставнички збор поменути школе препоручио.

Уједно је упућена управа учитељске школе у Пакрацу, да у будуће молбенице свију молитеља за стипендије Школ. Савету подниси има.

На предлог Е. Ш. Одбора бачког, издата је наредба, да сва пазаренска деца која школу србеку полазе имају учити науку вере православне и у њој се васпитавати.

Поводом жалбе м. школ. одбора у Ст. Бечеју умолиће се в. кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе, да упути државног школског надзорника, да се при прегледању вероисповедних школа строго држи упутства министарског и да респектује месне аутономне школске власти.

Са великим задовољством узет је на повољно знање извештај управе учитељске школе у Сомбору, да је покојни умировљени судија кр. табле у Будимпешти Александар Теофановић, за вечити спомен свога оца Василија Теофановића трговца криајског, оставио закладу од 20.000 фор. којом ће управа срб. нар. фондова руковати и из које ће се приправницима и приправницама у Сомбору стипендије давати.

Са особитим задовољством саслушан је извештај Е. Ш. Одбора будимског, по коме су благородни г. Евгеније Думча градоначелник сентандрејски и супруга му госпођа Петронела, из својих средстава сазидали ново школско здање у Калазу и снабдели га са потребним школским намештајем и училима.

Услед тога је Школски Савет овим добротворима србске школе своје признање изјавио.

Како је православна србска црквена общтина у Липову уз припомоћ г. Јосифа Јагића адвоката своју школу оправила и са нуждним училима снабдела; то јој је дозвољено, да учитељско

је добро погођен, пут к' моралном животу, а овај се као оно „здрав дух у здравом телу“, огледа у моралним делима — „нема моралног живота без моралног делања!“ вели дворски проповедник и педагог Плајермахер.

Као што се за семе спрема и земљиште, те се од тог радника ишту способности, па чак и вештине, мада је по изгледу прост и једноставан рад — тако се при учитељевом главном послу: *Исаицивању и развијању дечије природе* ишту врло многе, а ми ћемо да споменимо неке главније способности, којима да влада. И зар није главно, и зар није довољно, кад речемо:

Учитељ мора бити одушевљен за свој рад и у свом послу.

О, одушевљење, ти си вечити огањ, што не даш да онај, који те има, малакше, већ га гониш да често учини оно, што захтева врло велике жртве, које у обичном стању не би тај исти жртвовао. У којем год послу било, одушевљење игра прву улогу. И зар, да Баба Натошевић не беше одушевљен за ерпском школом, зар би, велим, жртвовао баш свој одређен и довршен позив, а примио се школе, запарложеног земљишта, које је он, сам себе убијајућ и морално и материјално, чистио увек — чистом душом својом...

Одушевљење, тај велики дар Божији, рађа другу врлину: *издржљивост у раду*. Нећемо тражити по туђем мору бисер врлина, те и ове, што ју споменусмо. И зар нам је нужнији и бољи пример врлине и издржљивости од оне, што нам је показао преподитељ ерпских нам школа, Баба Натошевић, који је баш на самом раду издануо...

Јасно се из реченог види, да су одушевљење и за њим издржљивост главни конци за утканину ћилима од врлина. И ти, учитељу, ако нећеш да си само приповедник морала, да си извор речи и савета, но да си извор моралног живота и делања — то се држи споменутих врлина, које су основ, на коме се развијају даље врлине у твој позиву. Позива твог ради — чини то, јер учитељ мора то да чини;

„И ако му се дело мало цени од стране „великих“, и ако за њега нема „пролазног“ сјаја и богатства, и ако мора да и у најближу као у најдаљу будућност гледа брижно и тужно; а у будућности и њеном крају га чека награда за часни рад, и то: седа коса и остарели удови тела, што су једини сведоци, да је свој живот племенитој служби посветио“. (вели Дитес у споменутој књизи).

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

Као што спомену смо, још се од учитеља иште много што шта, јер најпосле то позив сам изискује, што је оправдано сасвим; али није оправдано опет, што се светска критика окомила на учитељство у тој мери чак, да она шиба двојако, односно у крајности: „или роб или гроб“. *А та критика је опет прозанила из **неповерења** прела учитељском сталезу, коме се **поверава** највеће благо на чуване, развијање и усавршавање!* Заиста неоправдан контраст! Тај контраст много шкоди учитељском угледу, а тиме баш и раду, јер је углед, достојанство или да речемо ауторитет главно односно прво средство за образовање, а нарочито у правцу моралном. Учитељ је без угледа у школи и народу обичан „Schulmeister“. Тај углед мора учитељ задобити, заслужити, али му се онда не сме тај углед ни рушити, ни ускраћивати. И једно и друго је деце нам и њихова образовања ради.

в) *Јавни дух*, друштвени живот и рад, коме су подвргнути непосредно родитељи и учитељи, а посредно млађи, од неизмерне је важности по образовање. Образовање агира на јавни дух, а јавни дух опет реагира на образовање т. ј. образовање утиче на јавни дух, и што је образовање боље, усавршеније, тим је и јавни дух усавршенији; а што је јавни дух, друштвен живот и рад усавршенији, тим је све лакше образовању, да ради и да успешније резултате чини у оној друштвеној околини, у којој се врши.

„Испитивањем, а на основу искуства се доказало и потврдило да је дух човечји наклоњен истини и поправци људског друштва“ вели Mascaulay. За такovu наклоност, као и за сваку особину, која напретку тежи, нужна је слобода; јер су притисак и ропство противности сваког морала, па и образовања као рада око усавршавања људског друштва.

Слобода! Заиста нешто лепо, нешто морално! А где је управо узор слободе? Она је у вечитим законима, које је Бог поставио у природи. Та природна слобода омогућава човека, да се душевно отима и да се развија; а та душевност се опет огледа у општим човечанским моралним основима, а ови су опет у вољи и раду.

Постоји л' слобода, — дух јача. Слаби л' слобода, дух слаби. Ово важи за поједине људе у истој мери као и за друштва. Као што поједини не може без слободе да ради, тако ни друштво не може. Посмотримо ли унутрашње особине и спољашње одношаје друштвене, моћи ћемо да видимо и светлост рада, односно дух,

којим живи поједино друштво. Је ли тај дух у свој својој сили моралног правца, онда је образовању, односно васпитачима олакшан и убрзан посао. Је ли тај дух обратног правца онда је образовању с' једне стране тежак посао, а с' друге чак и узалудан или што се вели „Сизифов“ посао. Прави и смишљен педагошки рад је сам по себи тежак а резултат тог тешког рада је тим више узалудан, што га ван врела угушују. И зар не? Може нпр. школа да ради колико хоће и како хоће успех јој је несигуран, ако се на родитељском дому и ван њега исмева и опориче оно што је дете у школи чуло и научило. Сад, што би због тога пропале поједине ствари из појединих грана наука или вештина, ни по јада — али ту пропада морал, који је баш главно при раду.

Оно што је славни Амос Коменски рекао „Из куће у школу и из школе у кућу;“ као и оно, што је рекао Хербарт „Из куће у школу из школе опет у школу“ — довољно је, да појмимо морални правац педагошког рада. Прави морал педагошког рада је у том, што су и кућа и школа, па и јаван живот (друштвени и грађански живот) сви позвани, да заједно пораде на развитуку и усавршавању омладинском од најраније младости или што вели Квинтилијан од првог часа, кад деца почињу да мисле. Ако ће једна од споменутих чињеница да ради, а друге да сметају или обратно, онда је посао узалудан и нема моралне вредности.

„Није морал оно, што људи речима изражавају, већ што делом засведочавају“ рекао је француски архимандрит Сије. Тако и код образовања није довољно само „das pädagogisches Wollen“, него је баш главно „das pädag. Handeln“ рекао је Дистервег.

За то, ако хоћемо да нам је рад успешнији, а тај успех да је моралне вредности, што ће се лако приметити на објекту самог педагошког рада, на питомцима нашим, свију васпитача дакле, — то морамо да се обратимо у исти мах на све три споменуте чињенице: на родитеље, на учитеље и на јавни дух.

И ми се овом приликом додирнуемо ових трију чињеница, а из чистог убеђења да је томе и места било!

УЧИТЕЉСКА ШКОЛА У ГОР. КАРЛОВЦУ.

Ова учитељска школа добила је у почетку 1894/5. школске године нове просторије у десном крилу првога спрата великог црквено-општинског школског здања. Просторије те састоје се из

WWW.UNILIB.RS

четири разредне дворане са пред дворанама и затвореним ходником, три кабинета и једне велике зборнице.

Намештај је већином нов; а што је старо било, то је поправљено, на коју цел је из србских народних фондова 300 фор. издато. Само још скамије нису као што би требало да буду. Такође би ваљало да се набави за сваку разредну дворану по једна света икона, као што је икона Распетија Христовог, св. Богородице и св. Саве.

Професори су они исти, што су и 1893/4. у заводу били.

У почетку 18945. године уписано је било 55 питомаца и то 33 приправнице и 22 приправника.

У току године једна је приправница првог разреда школу оставила, а један приправник је као вапредан ученик у IV. разред накнадно примљен по дозволи в. Шк. Савета.

На крају школске године било је у заводу 32 приправнице и 23 приправника; свега 55.

По вери биле су 2 приправнице римске и 1 израиљске вере.

По појединим разредима било их је оволико:

У I. разреду 7 приправница; у II. разреду 11 приправница; у III. разреду 5 приправница и 13 приправника; у IV. разреду 9 приправница и 10 приправника. Свега: 32 приправнице и 23 приправника.

По завачају сви приправници били су из Хрватске, а приправница једна је била из Славоније, једна са Рјеке, једна из Угарске и једна из Горице. Остале су из Хрватске.

Из Карловца било је родом 11 приправница и 1 приправник.

Владање приправника и приправница било је ове школске године веома повољно. Из владања били су у првом разреду 6 примерних и 1 похвална. У другом разреду било је 11 примерног владања. У трећем било је 10 примерног, 4 похвалног и 4 уредног владања. У четвртном разреду било је 13 примерног, 5 похвалног и 1 уредног владања.

Успех у наукама показао се овакав:

У првом разреду има 4 отличне, 3 првога реда; у другом 4 отличне, 6 првога реда и једна само другога реда с поправком; у трећем разреду било је 8 отличних, 8 првога реда и два другога реда с поправком; у четвртном разреду било је 8 отличних и 11 првога реда.

Пошто су предходно обављени писмени испити из педаго-

www.um.edu.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
гијских наука, србског језика и рачуна држани су 2/14., 3/15. и 4/16. Јунија устмени испити зрелости свршених приправника — ца IV. разреда под председавањем Н. Ђ. Вукићевића заменика гл. школ. известиоца и у присуству конзисторијалног повереника преч. г. Адама Муждеке професора и катихете на раковачкој реалгимназији.

Испиту се подвргоше 9 редовних и један ванредац свега 10 приправника и 9 приправница, и три наместна учитеља укупно 22.

Од ових за зреле са одликом проглашено је 2 женске и 5 мушких; за зреле проглашено је 6 приправница, 3 приправника и 2 наместна учитеља.

Једна приправница има после годину дана поново полагати испит зрелости из свију предмета; једна после два месеца из једног предмета; а један приправник и један наместни учитељ после шест месеци из два предмета имају испит понављати.

Годишњи испити у нижа три разреда обављени су 12/24., 13/25. и 14/26. Јунија.

Дана 15/27. Јунија на Видовдан, по уведеном овде обичају, изишли су сви припраиници са својим наставницима на православно србско гробље у Дубовцу, где је држан парастос покојним доброторима и члановима овога завода.

Сутра дан 16/28. Јунија држано је у храму св. Николаја „Благодареније“ и тим је школска 1894/5. година у овом заводу завршена.

В.

ЈЕДНО СУВРЕМЕНО ПИТАЊЕ.

Израђено по скици предавања dr. Kiss-a.

Љубав к' животу! Да ли треба и на то васпитавати?! Да заиста треба и то са великом пажњом, доказује не само ужасан статистични број самоубица, већ и множина незадовољних а такође и силни раскош који у данашње доба као епидемија руши човечанско друштво. Мили нам се живити, ако се у животу не сретамо са препонама које не можемо савладати, ако нам га што неогорчи и ако нам живот цел̄ коју можемо остварити за девизу узме. Ово су услови, који човека за живот везују, који му живот милим чине.

Разне су цели које нас гоне делају. Реалан идеализам је који опредељује цел̄ човека; али се то у свакидашњим приликама овога живота врло често заборавља те по неки човек суновратно јури за оним, што другоме истина може бити практично и са свим обично, али је за овога непостижно. Док човека при сваком кораку

на путу к својој идеали задовољство прати које га снажи и бодри на даље делање, докле га у остварењу цели практичног живота мучне жеље нападају за нечим другим, што му се услед промене околности кориснијим, целисходнијим чини; а врло често бива, да пре него што је исту жељену цел постигао, подлегне јој физично — а можда и морално — као невинна жртва, те га ближњи пожале са речма: „така му је судбина проклета!“

Да ли треба тежити за остварањем онога што је могуће или немогуће то не може бити предмет дискусије, јер не можемо позитивно рећи ни шта је једно, ни шта је друго, али се тек можемо и морамо навикнути, да и с малим будемо задовољни, јер у томе лежи права основа сваке среће. Само овако задовољство пружа нам у садашњости милине, а снаге и дурашности у будућности. Особито нам ваља предвидети и неприлике које нам на путу стоје и које нећемо бити у стању да уништимо, али за то не заборављајмо да се усавршавањем средстава и начина њихове употребе многе препоне уништују. Сходно овоме васпитавајмо нашу децу примером, навиком и обуком. Дете треба, да има жеља но те жеље не треба да му се свагда испуне па ма колико да се труди да постигне то што жели; међутим физичну и душевну моћ рада негујмо у њему. Ако неку ствар не може да подигне, учимо га постепено далеко отићи. Постигне ли што, пустимо га нека се радује, но постулат ове радости не да је туга и очајање, већ задовољство и побуда за даљи рад.

Има људи, који су на живот огорчени само за то, што се грозе сваког посла; други роптају, јер их исчекивани плод труднога им рада мимолази; многи су пак незадовољни из узрока, што завиде срећи ближњега, јер себе свагда сравајују с онима који су боље среће и у име равноправности непрестано вичу, изнекивајући дела од завидног добра а заборављајући да контрастно, у сиромаштву једнакост траже. Да нам деца не би овака била учимо их делању и да у самом раду налазе задовољства а да се одрекну материјалне и моралне награде; с' малим нека су задовољни а свакидање потребе нека свагда с' новим знојем и новом снагом едруженом са штедљивошћу у стању буду набавити.

Породица и школа врло би добро чинила, када би успехе детињега труда врло обазриво, или баш никако награђивала. Похвале као што су: „Мој Миле је даровит, леп, врло добар“ итд. као и обичај да децу за свако дело са шећером и играчкама награ-

Ћујемо врло су неумесни и од много веће су штете, него кад награду са свим изоставимо, или ти пак својом иницијативом кад-год их обдаримо. Најбоље је ако награде за то дајемо, што или природа ил' потреба то изнесује, али се при томе свагда морамо старати, да у таким приликама и само дете ту природну околност или потребу примети.

Нигде и никада несме дете чути приговоре нити незадовољства; него се морамо старати, да се оно не гњеви ако му игра за руком не испада, већ нека проба други начин; нека пита и по савету проба другче, па ако му и сад за руком не пође, нека се зна задовољити и са другим радом или игром. На оне дечије потребе које нису неопходно нужне мотримо бодро, и будимо обазриви при испуњавању њиховом. Старију децу трудимо се убедити да на овоме свету не могу сви људи једнако добро уживати, и како голема опасност прети како појединцу тако и друштву, када се завист код њих залеже. Да би пак ово постигли, учимо их живети! Породица нека не прикрива од њих животне радости и дражи, особито пак оне, које дете према узрасту и способности својој може пажљиво испитивати и посматрати. Све то ваља дете да познаје, испитује, срањује и из њих конзеквенције извађа! Породица се пак према овоме има равнати, јер њено одређење и није ништа друго. С друге стране школа нека употреби своје градиво, а међу овоме ваља да је и национална економија — што ако се за себе предузети не може, нека је уврсти у коју другу студију н. пр. при читању сходног читаначког предмета, да ученици упознају и разумеју живот са практичне му стране; напред нека виде тешкоће живота, али уједно моћи и средства помоћу којих се исте могу одстранити. Овом последњем од велике је користи изучавање живота појединих првака у практичном и етичном животу. Но ово још није доста; нега, навика и обука све троје нека дела на томе, да дете здравог тела, осећајног али не осетљивог срца и будне главе буде. Нека се смеје, радује а ретко нека тугује и плаче; туга нека га не убија већ уздиже. Ако му се зло десило, учимо га трпељиво сносити исто и не заборављајмо, како на дому тако и у школи изнети му примере, да човека у животу још веће невоље сналазе, које он мора сносити; износимо му примере, како нам је овај ил' онај првак многе беде и невоље сносити морао и нека се из њих учи, те му часи огорчења никад приспети неће.

Здрав човек заиста воле живети. Зато и на најмање ситуације

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBL.BS

гледе очувања и унапређења физичног живота детињег треба пажљиво да мотримо и изучавамо да би их у своје време корисно употребити могли. Ово ваља да је најсветији позив сваког родитеља и васпитатеља. Но из реченога не сљеди, да физично слаби мрзе на живот, јер жив темперамент, весела ћуд, здрав разум, љубав раду, велим све то, сдружено са побожношћу и чистом самосвешћу свагда налази животне цели и радости у њему. У опште, ако нас морални осећај и идеал узвишује, нема тога што би нам животне дражи огорчити и поколебати могло.

Општа је тужба, да је одржање екзистенције и сувише тешко; ову тобож основану тужбу несме дете никад ни чути а камо ли познавати. Јадиковање гледе овога, нека дете никад не чује од нас; на против, ваља да чује, па ако је могуће нека и види на другоме, какве људске мане и несмислености проузрокују тешкоћу одржања живота. То нека виде тада, кад су већ доста разумни, јер ће тек тада моћи то разборито увидити и од истога се гнушати, а дотле учимо их ономе, што њиховом узрасту приличи, и што ће уједно служити и као потребно средство за живот. Деца ваља да науче шта је потребно а шта не, шта је корисно а шта штетно; ваља да приме начин којим се набавља и употребљује прво а игнорира друго. Нека се навикну штедити у свачему. У кући и у школи нека само оно виде што је потребно, а непотребне ствари, расипање и неразумна употреба нека буде далеко од њих. Учимо их своје играчке, одело и остале ствари поштовати и чувати. Непропустимо ни у једној прилици опоменути их, да своју и најмању ствар не прљају, не покваре или лудо униште. Свако учило или оруђе — као таково — нека волу и нека знају, да исто треба употребљавати више пута а не само једанпут.

Према свему овоме још из ране младости детиње при васпитању настојавати ваља, како би са обучавањем позитивној мети стигли. Још у раном детињству не допуштајмо, да нам оно са скаљаним ццелеламалма у собу уђе, на столици клечи, хаљине побаца, играчке поквари, с училима тргује итд. Пред васпитатељевим очима нека нема „ситница“, јер и пред дететом нема ситнице; а који кад перо, пропис или новчић не поштује, у његовим очима неће бити ништа што би поштовања и сачувања достојно било. А у таким приликама живот нити обезбеђен нити пак ммо бити може.

6. октобра 1895.

П. Т.

УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У ШВАЈЦАРСКОЈ.

— По руском. —

(Свршетак.)

Завршивши преглед такозваних општих предмета прећићемо на кратко пребрајање специјално-педагошких предмета. Одмах на почетку приметимо, да код предавања ових последњих има се врло много желити. Прво, време које је одређено на изучавање тих предмета посве је кратко за само теоретичко предавање а не и за практично вежбање. Друго, васпитаници су тако млади, да их изучавање психологије, дидактике и методике стаје врло много труда. Напослетку, недостатак повољних околности услед којих би се могле практичне вежбе држати већ сам по себи неможе служити успешном достигнућу оне цели, коју имају учитељске школе да постигну. Предавање опште педагогике може поднети, на њу се употребљују два недељна часа у течају од две године. Исто то можемо казати и за предавање педагошке историје, од најстаријих времена до данас, која се предаје или у систематичном поретку њенога развијања, или као поједине карактеристике. Како у првом тако и у другом случају у предавање улази читање педагошких дела, н. пр. Песталоција.

Теоретичко предавање методике обухвата све предмете или само главне (језике, математику, певање). Учитељ је дужан при практичним вежбањима, — давати методичка упутства у појединим случајевима. Обично педагогику и методику не предаје један исти учитељ, што баш битно не би морало бити, јер методика треба да постане потпунија благодарећи педагогици, а ова потоња треба да добије више практични карактер, благодарећи методици. У неким учитељским школама увидели су ту потребу, те тако у тима предаје и педагогику и методику један и исти учитељ.

Основни принципи, који имају руководити будуће учитеље при њиховим педагошко-практичним занимањима, обрађују се на следећи начин: приучавањем да се пази на школски рад, присуствовањем на предавањима у школи лично занимање испрва са једним, а потом са више одељења у једно исто доба, напослетку, изучавањем методичких састава. Осим тога васпитаници се упознају са свима средствима обавезним за све школе. Главна пажња се пак обраћа на то, да се васпитаници што чешће вежбају у предавањима.

Ученици имају доста посла. Обичан број недељних учевних часова јесте 38, а понекада број обавезних лекција достиже и до 46. Ако обратимо пажњу и на то, да осим обавезних лекција, постоје и необавезне, које такође многи ученици уче, и да има довољно домаћих задаћа, то се неможемо чудити силној претоварености и умору ученика. Али је веома важно, да сами учитељи траже већи број обавезних часова и да су они највећи противници свега што иде у прилог олакшању посла ученичког. Са овим довршујемо преглед устројства учитељских школа, и прелазимо на друга такође важна питања. Пре свега на интернате којих има од 37 учитељских школа при 24.

Све приватне учитељске школе без разлике имају своје интернате. Многи говоре, да интернати корисно утичу на васпитање будућих народних учитеља, али ми држимо, да манастирска строгост и отуђивање од спољашњег света, будућег попришта за рад, не служи као целесходна припрема за будуће учитеље и да су црте карактера које се обрађују у интернатима кадре само отуђити учитеља од младежи и народа и отештати успешно деловање његових тако трудних дужности, док међутим непосредан додир се друштвеним животом чини га више самосталним и чува га од педагошке једностраности која се на жалост примећује, код врло многих швајцарских народних учитеља. Присталице интерната, обично се позивају на то, што младића треба чувати од ексцеса, који су својствени младићском добу када се налази у неограничној слободи, али сваки који познаје унутарњи живот у интернатима добро познаје и зле стране интернатске омладине. Економска страна питања има велику важност због тога, што се учитељи скоро искључиво образују из ниже масе народа, којих издржавање по више година у страном месту стаје доста тешкоћа у новчаном погледу. Али ипак делећи новчане стипендије младим људима, могу се исти и без интерната образовати за учитеље, тим пре, што такве стипендије, као што показује искуство у циришком кантону, не стају више од интернатских расхода. Распоред занимања преко дана скоро је један те исти у свима интернатима, васпитаници устају лети у 5, а зими у 6 часова из јутра; од 6½ до 7½ — јутрења молитва и доручак; од 7 или 8 до 12 — бављење са лекцијама; у 12 часова обед; од 2 до 5 бављење са лекцијама, потом ужина, мали одмор и спремање за лекције до 7 или 8 часова, затим вечера и опет спремање до 9 часова. Дан се завршује вечерњом молитвом.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

Тај поредак одржава се у интернатима с дана на дан. Тамо, где су у курс обуке уведене и земљоделске радње, радње у пољу или у врту, сачињавају исте пријатно разонођење после обеда.

У неким интернатима васпитаници чисте собе, степенице, ходнике итд. раде у ручаоници, ложе пећи итд. или помажу у кухињи и цепају дрва. Све се то, због тога тако чини, да би се смањило расход интерната, и да се не би послужитељи најимали. Последњих година заведени су у учитељским школама разни ручни радови, који ће — по нашем надању — брзо истиснути ове тешке кућевне послове које сада раде васпитаници. Већим делом, живети у интернату спада у дужност; и само у случају да у њему нема доста места, допуштено је живети у приватним становима. Годишње плаћање у интернату износи по некад годишње до 400 франака. Када пак добију учитељску службу, тада су дужни скоро половину што је на њих за време учења потрошено повратити благајни.

Предавачи учитељских школа, обично предају по један предмет, ређе два или три. У мањим заводима сав терет предавања спада на неколико главнијих учитеља. Предавачи, као и ученици живе у интернату при чему нежењени имају и храну у интернату, а ожењени имају само квартир али не и храну.

Интернатом обично руководи управитељ, и у том случају он има целокупно издржавање. Учитељска плата у учит. школама, износи од две до пет хиљада франака на годину.

Пре него што би завршили ове ретке, проговоримо неколико речи и о испитима, који су различно установљени у засебним кантонима. Обично се први испит држи предпоследње године, а други — при крају целог учевног течаја. Испити су теоретички и практички при чему се тек после успешно положеног овог последњег, издаје диплома, која оспособљава на звање народног учитеља. На испиту се полажу сви предмети, како усмено тако и писмено у ономе обиму у коме су се предузимали. Ради боље спреме за испите уређују се у неким учитељским школама поновни течајеви, који већим делом достижу своју цел.

У Сомбору, 3./X. 1895.

Ст. С. Илкић, учитељ.

КАКО ТРЕБА УЧИТИ (ПРЕДАВАТИ) НАСТАВНО ГРАДИВО У СРПСКОЈ НАРОДНОЈ ШКОЛИ?

Број основних школа наших напредно расте, а то је знак ватрене заузетости за бољитак и просвету народну, и настојавање,

да се и ми Срби упоредити можемо са народима, који теже ка савршенству. Школа и књига је и досад будила, а и одсад ће будити свест о напретку, васпитању и образовању. Добра школа и књига преиначавају дух народа и воде га бољој и срећнијој будућности. Школска настава је, хвала Богу, до данас највише жртве томе допринела, али она настава која је основа целом, после основног васпитања и образовања — прикупљеном знању, вештини и усвојеном васпитању религиозно моралном. Успех и напредовање једне школе односно школске наставе, има се приписати једино вештини и практичности поред ваљаног знања и ваљане теорије. Чинилац, који ту вештану и практичност са добро снабдевеним знањем и ваљаном теоријом — у народној основној школи извађа — јесте учитељ. Учитељ је душа школе, школској настави и школској младежи. Као што је тело човечије без душе мртво и пропадљиво, исто је тако и школа и школско васпитање и образовање без учитеља мртво. Због тога се пуним правом може рећи: да је народна основна школа оптерећена са највећом одговорношћу. Није нам се чудити да поред свега тога што многе нар. осн. школе теже да што више задовоље знању и просвети те да тим олакшају и скину терет тешке одговорности — немају никаква признања.

Томе је узрок: лакомисленост и непрактичност. Један занатлијски помоћник, који — тек што се ослободио — предузме своју радњу сам на своју руку одмах онде где је и изучио, те ради ствари баш онако исто како је он од свог занатлије научио — неће се никад усавршити у свом занату онако, као што ће се усавршити онај младић, који тежећи да што лепше и финије послове ради — похађа друга туђа већа места, и учи се непрестано све лепшем и бољем раду. Онај први мисли: „а што да се мучим и још учим како треба радити, кад сам ја научио. Добро је овако како ја радим.“ Он то себи уврти у главу и збиља мисли да је тако. Шта више не да ни говорити ономе, који му пријатељски рекне: „море мајстор Јово, ти не радиш тако fine послове, као што израђује мајстор Пера, е ал' он је ишао по свету и учио се и од туђих људи, зато он боље и лепше ради.“ „Не!“ био би одговор, „ја исто тако радим као и он.“

Ово се може применити на практичност и рад учитељски у нар. основној школи. Нар. основна школа прима децу од 6 — 12. године и у том добу их васпитава и образује. Деца се шаљу у школу, да у школи добију *основ* знању и васпитању даљег наступајућег

www.ONILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

знања и васпитања. Може ли дете од 10—12 година поћи у реалну или гимназијалну школу, ако није свршило основну школу? Не може, све кад би му и допустили, јер он седећи и слушајући предавање гимназијалног или реалног професора, изишао би из те школе онакав, какав је и ушао, а од целог учења професорског, односно свог ма и напамет наученог знања, тешко да би и сваку двадесету разумео. Без знања и васпитања нар. основне школе нема даљег развијања и учења. Учити дете већим знањима без основног знања, значи: градити кућу на песку.

С тога ћу се потрудити, да наведем нека начела разних нар. осн. школа, да их по методу овде изложеном, — може учитељ сам вешто изводити и приводити у свој практичан живот. Кад пред собом накупимо много начела и правила, онда треба бирати најудесније па то задржати, а из осталих извађати сам правило и метод по свом укусу, својој вештини и свом знању.

1. *Ради у школи с вољом.* „Весело срце кудељу преде“, вели наша пословица. Ко у нар. осн. школи ради без воље, тај се спрема руглу и срамоти. Који учитељ не ради с вољом, не ради никако, код такога учитеља су деца остављена сама себи и сва настава се у такој школи ослања једино на основу читања. Учитељ без воље — само задаје, не говори и не пита, ништа не показује. Деци пређе учитељева нарав у крв, те се и они држе тог правила дотле, док су у школи, и док ту школу похађају у којој учитељ без воље ради. Зато се и каже: „Какав учитељ такав и ђак.“ Дете је наивно, око му је бистро, види мапу свога учитеља, те о свакој ма и најмањој погрешности свога учитеља приповеда својим родитељима. Родитељи се распитују, долазе у додир са учитељем, питају и моле га, да боље припази на дете, овај их осорно предусретне. Родитељи се потуже учитељевом претпостављеном, овај испита, извиди, те ако још не трпи учитеља, ето му белаја. Породи се распра, извађа се тужакање, пркос, злоба и освета, па коме горе? Свима, а школска настава најгоре пати. Код таког човека престане рад јер нема воље. Ко је крив? Није нико, већ баш учитељева *вола* и једино немарно његово расположење пред децом. Највећу беду наноси сваком учитељу једино рђаво расположење пред децом. Ако си имао што с ким ван школе па све да је било у најжешћој мери, само се окани мргодења и рђавог расположења пред децом. Јер у рђавом расположењу пред децом никад нећеш чинити што ваља и што је лепо, већ све што не ваља и што није лепо.

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

У рђавој вољи, не питаш децу, не говориш ништа деси која и срцем и душом чекају да чују од тебе све што је лепо, истинито и корисно по њих; — деца се промену, занемаре се у школи, најмирније постане најнесташније у школи, најдаровитије најглупавије, па бар да од њих имаш користи, него се још изиснадиш њиховом одговору те планеш и у свом гњеву, ако се ниси уздржао, удариш га како нетреба. То је опет узрок беде ван школе.

2. *Настављај религиозно морално.* Кад је дете ушло у школу, донело је у себи семе домаћег васпитања и образовања. Испитај му нарав! Види, како семе посејаше његови домаћи васпитатељи, па ћеш се према томе и равнати. Добро посејано семе треба утврђивати и неговати, да што бољим плодом уроди, а зло посејано семе, треба одмах ишчупати па му у срце усадити и споредити га са добрим домаћим религиозно моралним васпитањем. Дете није одвише тупо да ништа не зна, јер у кругу својих родитеља од дана када је почело говорити до дана првог уласка у школу, видело је разних предмета у свету, а најбоље му је предмете дала прилику видети, сама природа. Није могуће да није ни речце чуло о Богу, о анђелу, о цркви итд. Казуј детету онајвише о Богу као створитељу целога света. Наћи начина и вештине за то. Извежбај се у лепом и занимљивом приповедању о Богу, о анђелима, о свету духовном итд. Причај им најлепше догађаје из живота Христа Спаситеља, и оне приповетке старог завета које ће децу занимати и то приче према дечијој способности и узрасту, деци лако схватљиве. Усађуј у њих све наше верске православне српске обичаје. Учи их појати не само што је најнужније за испит, него их учи што год могу схватити и примити. Учи их за живот, а не за школу.

3. *Вежбај разум детини за примане тежих ствари из градива за осн. нар. школу.* — „Нико се није научен родио“, вели срп. нар. пословица и: „Човек се учи док је жив.“ — Нико не може рећи после свршених многих и тешких знања и високих наука: „е сад све знам, више ми не треба.“ У свету има много човеку недокучивих ствари. Један човек и не може, нити је кадар све знати и све запамтити. Само премудри и свезнајући Бог је ненадмашив. „Ко ће исказати моћ господњу? испричати сву славу његову?“ вели цар Давид (псалм CV. ст. 2.). — Још пре 100 година учени педагог Базедов увео је у школску наставу закон, да сви учитељи морају најстрожије и најсавестније радити на том: да се детету развије разум, јер се све учи снагом разума; а Дистервег вели:

www.uns.gov.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

„Ако је учитељ енергичан, поћи ће му сваки па и најтежи посао са руком.“ — Детету ћеш развити разум овако:

Покажи му све школске намештаје, реци му од чега је што, ако не зна; али увек га питај да он сам каже: од чега је, који су делови, каква је боја, где стоји, како стоји, нашто је, је ли корисно, и још му zgodну приповетку приповеди, или му песму изговори, по могућности научи га на памет, задаји деци да решавају срп. нар. загонетке, које не могу решити реци им, деца ће се чудити како то, да они нису могли погодити. Сами ће они тражити сличности оне загонетке са одгонетком, те ће настојавати да се они сами сете. Показуј им разне ратарске справе, те их опет питај на што zgodнији начин и држи се правила за питања. — За ствари и животиње, које им не можеш у природи и природној величини показати, настој на том да набавиш добру слику оних ствари које ћеш им показати. Но најбоље се разум детињи развија при рачунању, но само при оном рачунању, где се постепено ум развија т. ј. где се од ближег иде к даљем, где се од познате ствари и познате количине иде к непознатој. С тога треба добро пазити, како ће се детиње умне способности пробудити и сав његов дар применити на општи живот да са примљеним знањем може ступити у живот, што ће му од преке потребе бити. Нико не зна на што ће га судба одредити, па ако је још у школи занемарио свој дар и своју моћ схватања, неће се никад и нигде моћи у животу окретати као *разуман човек*, нити ће моћи пристајати уз оне људе, који буду говорили о стварима где треба чист и здрав разум, добро разумевање, да схваћа да може сам свој суд изрећи онако, како треба и како и сви остали разумни људи тако исто схваћају.

4. *Ради умерено.* „Ко полако иде, даље дође“, вели опет срп. нар. пословица. Искуством човек постане паметан. А да је искуство најмоћније средство, о том се можемо лако уверити из обичног живота. Колико год места прођеш толико ћеш више знати, јер ћеш свуд нешто друго видети. Из искуства се у школском раду може видети и ово: учитељ који брзо прелази са предмета на предмет, занемари свој рад те изгуби вољу на даљи рад. Ко брзо трчи брзо се умори и то тако, да кад се умори, ма да је обишао оног који је за њим полако ходeћи заостао — мора сести да се одмара, међу тим га је онај стигао а није се уморио те га још и обиђе. Не треба се журити с наставним градивом бојећи се, да се неће ни свршити. Распоређи цело наставно градиво на месеце, па онда на

недеље и дане те ради само онолико дневно колико си сам себи одмерио. Немој претрпавати децу са високим знањем. Утврђуј их да знају и да схвате и најглупавији ма пола од твог учења. Ако се будеш журио деца те неће сва добро схватити, а и ако те даровита деца схвате при часу твог предавања, то ће сав твој труд бити узалуд, ако се не будеш трудио да их утврдиш у знању — јер још неће бити дете ни код куће, оно ће заборавити и неће следећег часа имати ни појма о оном о чему си им журећи се предавао. — Осим тога најглавнија врлина учења је понављање. Зато их чешће испитуј, да поновиш све оно што си говорио, па ћеш онда видети је ли те дете разумело, је ли добило појам о твој предавању. Ако дете не уме да ти одговори својим речима о оном о чему си говорио, немој га присиљавати, јер то би значило терати лађу по земљи. Помози му. Стављај му таква питања, на која ће ти моћи одговарати, а ако ни онда не може одговорити, реци му у кратко јасно и гласно. Никад се немој разљутити на дете, вискати и тући га зато што не зна. Немој мислити да оно неће, или можда да му се чудиш у љутини што није могло запамтити. Колико људи толико и ћуди. Зато си ти учитељ, да га научиш према његовој способности. Немој захтевати од мање даровитог детета да ти онако зна и схвати твоје предавање, као оно које је даровито. Немој гонити прутом лењог на рад, већ га само подстичи речима на рад, а како и на који начин, то треба и сам да тражиш из искуства. Испитај му нарав, опет ти велим! Ису никакове велике науке у срп. нар. осн. школи, али према способности и дечијем развоју оне су за њих велике и врло корисне.

У Осеку, на св. Алипија 1895.

Душан Ђурић, срп. учитељ.

ЗАДУЖБИНЕ БРАЋЕ МИХАЈЛОВИЋА У СОМБОРУ.

II.

У прошлом броју „Школскога Листа“ под горњим насловом саопштили смо читаоцима нашим под бр. 1. и 2. за две главне задужбине, које су блаженоупокојена браћа Никола и Ђорђе Михајловићи по гласу опорукe последњег основали, а то су ове: *Школско здање* за средредњу србску народну школу сомборску, које се до године има на земљишту дома њиховог преко пута старе учитељске школе сазидати, и „*Заклада Јулије Михајловићеве удате Коновићке*“, која ће се после амортизације издатака за зидање школе,

из прихода салашке земље поменутих добротвора обраћати на под-
помагање младих Српкиња и Србаља по опоруди њиховој.

Овде ми ваља споменути још и друга завештања браће Михајловића на просветне и добротворне цјели, која се у 4. тачки опорукe Ђорђа Михајловића излажу, са овим речима: „Све моје покретности имају се продати и из тако утечених новаца имају се следећи легати исплатити:

а) фонду св. Саве у Сремским Карловцима *једна хиљада форинти* једаред за свагда има се издати;

б) Матици Србској у Новом Саду две стотине форинти једанпут за свагда;

в) друштву српско народног позоришта у Новом Саду две стотине форинти једаред за свагда;

г) сомборској српској првој, такозваној црквеној певачкој дружини три стотине форинти једаред за свагда;

д) србској читаоници у Сомбору две стотине форинти;

ђ) болници сомборској две стотине форинти једаред за свагда.“

Остали многобројни легати односе се на сроднике, којима су такође за спомен лепе своте новаца а некима и виногради и друге непокретности остављени. Такође су се оба покојника сетила и свију својих служитеља, којима је једногодишња плата и издржавање на њиховим добрима а притом некима и пристојна награда одређена.

За извршитеља последње воље браће Михајловића умолити су они својега отличног пријатеља велепосеедника и члана Саборског Одбора господина Јустина Коњовића, који са највећом пажњом и неуморном ревношћу већ почиње извршивати аманет тај и којегу настојањем ће се у одређено у опоруди време школеко здање за србску средсредну народну школу саградити, и сви гореозначени и остали легати поменутих добротвора, као и амортизацијоне пристојбе исплатити.

Руковођење добротворном закладом покојне Јулије Михајловићеве удате Коњовићке поверено је одбору једном, који се има састојати из сродника покојничиних, а коме ће на челу бити садашњи извршитељ горње опорукe господин Јустин Коњовић а после њега свагдашњи најстарији члан његове породице.

Непосредни надзор над руковањем ове закладе имаће православна србска црквена общтина сомборска.

Ако би пак — не дај Боже — нестало кадгод ове общтине и православног србског живља у Сомбору, онда би у том крајњем случају обе горње велике задужбине „Браће Михајловића“ школеко здање и заклада њихова у спомен Јулије Михајловићеве удате Коњовићке припала србским народним фондовима, с тим да се приходи тих задужбина на корист и унапређење Србаља и Српкиња православне вере у митрополији карловачкој вековечно обраћати имају.

Нека је слава и вечита успомена покојним добротворима народним Николи и Ђорђу Михајловићима, који су све што су имали оставили своме народу са жељом, да помогну васпитање и наставу србске младежи у Сомбору, и да сиромашним и поштеним а вредним младим Србима и Србкињама у помоћи буду, да могу себи породицу засновати и своју радњу отпочети.

Што су добротвори народни Наум Бозда и његова супруга Јелена рођена Белановић пештанској србској општини учинили; то су од прилике и према местним потребама учинили нови добротвори народа србског браћа Михајловићи сомборској србској црквеној општини, а посредно и народу српском, са оснивањем својих задужбина.

Дај Боже, да пример најновијих народних добротвора Николе и Ђорђа Михајловића побуди најбогатије чланове нашега народа, да што скорије оснују уз мушку учитељску школу сомборску алумнеум за приправнике наше, за оне синове наседа србског, који се за учитељско звање у србској учитељској школи сомборској спремају и којима је помоћ и потпора за издржавање најнужднија, јер су то понајвише најсиромашнијих родитеља деца и сирочад србска!

В.

НЕКРОЛОГ.

Потписана епархијска управа јавља жалосну вест, да се је

Високопреосвећени и високодостојни господин

НЕКТАРИЈЕ ДИМИТРИЈЕВИЋ

православни Епископ вршачки, белоцрквански и панчевачки

дана 20. новембра (2. децембра) у 4 сахата ујутру, после кратког боловања, у 57. години живота свога у вечност преселио.

Погреб је обављен у петак, 24. новембра (6. децембра) у 2 сахата после подне.

Вршац, 21. новембра 1895.

Вршачка православна епархијска управа.

Српски свет, коме је познат био преосвештени епископ Нектарије, врло је тронут изненадном вешћу о његовој смрти.

Покојник је на неколико дана пред смрт оболео у инфлуенци коју је за последње две године сваке зиме имао. Овом приликом пак прикључно се овој болести и бронхијални катар, коме је покојник подлегао. Погреб је био 24. новембра. Претходно у $\frac{1}{2}$ час одржана је божанствена литургија у епископској катедрали а по свршетку исте почело је опело на коме је началствовао Преосвештени бачки епископ *Герман*, уз асистенцију силног свештенства. По свршеном опелу у највећем реду обнешено је тело епископово око пијаце и по томе сахрањено. На опелу је опроштајни врло дрљив говор држао јереј Милутин Трбић парох вршачки. — Покојни епископ Нектарије, рођен је 1839. год. у Вел. Гају, по свршеним разредима основне школе и ниже гимназије у Вел. Бечкереку покојник је наставио гимназијалне науке у Ср. Карловцима и Винковцима, а потоме је две године слушао права у Бечу, одакле је дошао у Вршац и ту свршио богословију. По томе је био на истој богословији професор а 1864. год. 4. септембра ступио је у монашки чин променувши своје крсно име Никола у Нектарије. 1875. постао је архимандритом манастира Месића, а 1887. год. посвећен је за епископа вршачке дијецезе, којом је до своје смрти мудро и на славу Божију управљао. — Располагао је огромним знањем и мудрошћу, а као човека и хришћанина красиле су га све врлине. — *Нека је слава Преосвештеном Епископу Нектарију и сјечнаја памјат!*

И.

† *Јереј Светозар Туријак* парох у Столном Београду пресе-
лио се у вечност 10. новембра о. г. Покојник је рођен 1820. год.
у Српском Ковину, а одрастао је у Столном Београду где му је
отац парохом био. Свршивши претходне гимназијалне науке у
Столном Београду спремао се за учитеља и у сомборској учитељској
школи и оспособљен је ту за српског учитеља. Као млад учитељ
приватно је учио богословске науке и најпре као ђакон и учитељ
неко време провео је у Дeroњи а затим у Стапару. Када је за
свештеника рукоположен пресели се на парохију у Товаришево
од куда 1867. пређе на парохију у Столном Београду где је до
смрти послужио Богу и народу своје верно и савесно одправљајући
своје свештеничке дужности, са чега је уживао велико поверење
својих парохијана и поштовање у месту и у околини, а и од
духовне власти одликован је био недавно црвеним појасом. Нега
су у будимској дијецези понајвише честити и ваљани учитељи
примани били у чин свештенички и међу овима било их је доста

који су на част свештеничкоме звању служили, све ако и нису богословске и друге више науке редовно свршили. Међу овима је био и покојник, коме нека је и у нашем листу речено: Вјечнаја памјат!

† *Емил Никовић* учитељ мокрински, преселио се у вечност дана 29. новембра о. г. код своје сестре у Новоме Саду. Покојника је још пре три године ударила капља, и за то му је доба честита општина мокринска давала замену, ове пак године примао је од државе припомоћи 300 фор. авр. Поживео је 34. године.

† *Даница Мартиновића* учитељица Тиса С. Миклушка преселила се у вечност у цвету младости своје, дана 29. новембра т. г. у Вел. Кикинди, где је следећега дана сахрањена. Покојница је свршила учитељску школу у Сомбору 1894. године, потом је била заменица учитељица у Новоме Саду, а ове године изабрана би за учитељицу у Тиса С. Миклушу. Оплакује је ојађена мати и два брата, од којих је један учитељ основне школе у Панчеву.

Мир праху њиховом! Вјечна им памјат!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Освећење нове школске зграде у Вршцу. У 4. броју овогодишњег нашег листа, међу вестима саопштили смо пошт. читалачкој публици нашој, да је зидање вршачких православних српских основних школа примио на се ратар ондашњи Петар Оморац. Помоћу божијом и похвалним настојањем надлежних, те су зграде и довршене, те су 12. новембра о. г. свечано освећене. Сама свечаност била је врло опширна и са великим душевним усхићењем изведена. Ујутру је била пребожанствена литургија, а по свршетку њеном ишло се с литијом у ново здање мушке школе, где је у главној сали обављено водоосвећење. По свршетку водоосвећења следовао је програм који се састојао из два говора, једне декламације, и певања песме „Дижимо школе.“ — После подне је у порти код саборне цркве играло народно српско коло. — У вече пак била је беседа са игранком од које је чист приход намењен оснивању фонда за српску вишу девојачку школу у Вршцу. — Родољубива свечаност ова и ако је посве местног карактера, ипак је од значаја за цело Српство, јер из ње се да ценити љубав народа српскога према своме мезимчету — школи народној, на који светли пример треба да се угледају све родољубиве и свесне православне српске црквене општине наше. Вршачкој општини пак желимо, да јој се што пре оствари жива жеља, да у својој средини види и четврту вишу девојачку школу овамошњега Српства.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Течај за црквено појање у Петрињи. — Од 24. јуна до 13. августа о. г. одржан је, по наредби вис. владе у учитељској школи у Петрињи течај за црквено појање. Присутних су били седам учитеља из разних крајева. Учено је све што је потребно знати из литургије св. Јована Златоустог, св. Василија великог и пређеосвећене. Ово учење наставиће се идућих ферија. Овај течај је одржан приликом, када су учитељи били на окупу у Петрињи ради учења мушког „Slojda.“ Појање је учиено под водством г. Манојла Шумоње, учитеља на учитељској школи у Петрињи.

„Н. В.“

Школе у Сибирији. Русија старајући се, да што боље рашири просвету међу силним народима свога огромнога царства, не скреће своје озбиљне пажње ни са најудаљенијих крајева својих. У грдној Сибирији, која броји око шест и по милиона становника било је ове године 2522 основне школе. Према томе долази на 2488 становника по једна школа. Ово је заиста врло леп успех у народној просвети.

„М.“

Издатак на школе у Бугарској. На школе у Бугарској износи годишњи издатак 9,922,511 лева (круна), а то је 9% целокупног државног издатка. Бугарска са Румелијом има 3,154,375 становника, а има школа: основних 4209, гимназија 3, реалака 7, женских гимназија 11, универзитет (непотпун) 1, земљорадничку школу 1, учитељску школу 1, и једну богословију.

„Уч.“

РАЗНО.

Његово Високопреосвећенство Митрополит Србије господин Михаило написао је службу св. Петру Црногорском, чије свете мошти почивају у цетињском манастиру. Иста је по налогу Њег. Височанства Књаза *Николе I.* штампана у синодалној штампарији у Москви, и наредбом Њег. Високопреосвећенства Митрополита Црне Горе господина *Мигрофана,* служена је први пут у свима православним црквама у Црној Гори 18. октобра, када се слави успомена светитељева. Слава Светитељу и хвала онима који га ердечно прослављају!

Тридесетогодишњи јубилеум. Почетком октобра месеца о. г. навршише и скромно у тишини прославише тридесетогодишњицу свога наставничког делања три заслужна мужа на српској просвети и то: Управитељ новосадске гимназије г. Васа Пушибрк, професор карловачке гимназије и богословије г. Јован Живановић, и проф. новосадске гимназије г. Светозар Савковић. — Ова три ревносна трудбеника на народној просвети у потпуној су мери заслужила благодарност свога народа, којој и ми прикључујући се кличемо: Да их Бог преблаг и поживи још дуго и много на корист и дику српске школе и просвете! Живили!

И.

„*Православни Американски Весник*“. Овако ће се звати православни лист, кога ће од нове године 1896. почети издавати на руском и енглеском језику православна руска мисија у Америци. Овај лист излазиће неко време у Сан-Франциску, а пошто се столица руског епископа мисли преместити у

Нју-Јорк, то ће се и уредништво поменутог листа, са премештајем епископске столице, пренети у Нју-Јорк.

„С. С.“

Учитељ. — *путник око земље.* — Г. Јосиф Коренски, чешки учитељ у Прагу, довршио је прошле године свој пут око земље. Путовао је 10 месеци. Своје путовање описује сада у књизи, која се зове: „*Cesta kolem sveta.*“ Досада је изишло дважестину свезака, а биће их још и више. И пре тога чинио је исти господин више путовања по целој Европи, написао је више крaсних књига, а ово последње дело биће му понајвеће и најлепше.

„Уч.“

Учитељске плате у разним државама. У француској плаћа учитеље држава. Учитељи су подељени на пет класа. Плата им је од 1000—2000 франака; учителицама од 1000—1600 фран. Поред тога добијају накнаду за стан од 100—1000 фран. који учитељи имају више од два разреда или поред своје дужности раде и у вишој осн. школи, имају награду од 200—400 фран., заступници и помоћници добијају 800 фран. и накнаду за стан. Плата учитеља и учителица виших основних школа, може да достигне до 2800 франака. Који су у служби одликовани са сребрном медаљом, добијају на то додатак од 100 франака годишње. У Енглеској учитељске плате одређују поједини школски одбори или удружења. Најмања је плата 50 фуната стерлинга а највећа 300 фуната. Што чини 1250 до 7500 франака. Средња је плата 2350 франака. У Шотској су скоро исто такве плате а у Ирској још и веће. Најмлађи учитељи имају 1750 франака а учитељице 1450 франака. У Лондону управитељ има 400 фун. ст. = 10.000 франака. У Холандији је најмања учитељска плата 400 форината, (1000 франака). Плату одређује општински одбор. Средња плата је учитељима 700—1000 форината, а учитељицама 600—700 форината. У Белији је најмања плата 1200 франака са станом. Помоћници пак имају 1000 франака без стана. Плату одређује општински одбор. У Пруској се плаћају учитељи из приреза општинског или из државних прихода. Најмања је плата 815 марака без огрева и стана управитељског. Средња плата учитељска у варошима јесте 1600 франака а у селима 1280 франака без стана. У Берлину управитељи имају без станарине 4875 франака. У Саксонији почетна је плата 1000 марака или 1250 франака. Средња је плата 1875 франака. Она се диже према годинама службе и броју ученика. Учитељ од 30 година службе ако у једном разреду има 40 ђака, има најмању плату 2500 франака. У Швајцарској плату одређује општински одбор. Минимум одређује кантонска централна власт. У Аустрији регулише плату централна провинцијска власт. У горњој и доњој Аустрији најмања плата је 600 фор.; у Штајерској 550 фор.; у Салцбургу, Чешкој, Моравској 400 фор.; а 300 фор. у Шлезији и т. д. У Угарској минимум плате је 300 фор. Иначе одређују плату м. школски одбори. У Шпанији учитеље плаћа држава. Најмања је плата 625 франака. Ретке су плате од 2000 франака. У Русији издаје плату духовништво, држава или „Земство“. Она се мења по губернијама. Средња је плата 200 рубаља. У Шведској учитељи и учитељице имају једнаку плату. Најмања је плата 797 франака. Уз то имају стан, огрев, храну за једну краву, а по могућству и врт. У неким варошима плата достиже до 2926 франака без стана. У Норвешкој

одређује плату окружни одбор. Учитеље плаћају општине уз државну помоћ. У плати влада велика разлика у целој држави. 1885. године средња плата била је 1254 франака. У Данској је средња плата 780 франака. Уз то иде стан, огрев, извесна количина јегуља и један део школског приреза. По селима се мора учитељима дати земљишта да може исхранити две краве и 6 оваца. У *бриганској Аустралији* плата учитељска износи у неким крајевима 75—400 фуната стерлинга или 1800—10000 франака. У Викторији је плата између 80 и 330 фуната стерлинга. У *Савезним Државима* није плата законом одређена. У провинцијама и варошима, сваки школски одбор одређује је према своме опхођењу. Учитељима се издаје плата годишње или полугодишње или по селима месечно. 1890/91. године средња месечна плата била је 44 до 89 долара то јест 228—462 франака за учитеље, а 187 и 338 за учитељице, у неким покрајинама је плата много мања. Највећа је годишња плата управитеља. У Њујорку може, да изнесе од 2260 до 3000 долара — од прилике 15000 франака. Помоћници имају годишње. 1000—1750 долара годишње. Та се плата знатно смањује по мањим покрајинским варошима. По селима су пак мале плате, да се једва може животарити.

„Уч.“

Патриотско српско црвено певачко друштво приређује у недељу 3. (15.) децембра 1895. под управом свога хоровађе г. М. Топаловића девети духовни концерт у дворани св. Савског дома. распоред: 1. Бортњански Дм. Химна „Кол славен“ мешовити хор. 2. Григоријев П. Концертни псалм „Приклони Господи ухо твоје“ мешов. хор са соло. 3. Мокрањац Ст. „Херувимскаја пјесн“ гласа 1. народни напев, мешов. хор. 4. Лвов А. Концертни псалм „Услиши Господи молитву моју“ мешов. хор са соло. 5. Топаловић М. Ирмос „Воздвиженју честнаго креста“ глас 8. народни напев, мешов. хор. 6. Давидов Ст. Концертна стихира „Слава во вишњих Богу“ мешовити хор.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У *Поповцу* (Хрватска) на једноразредној пучкој школи тражи се учитељ. Плата је 400 фор. слободан стан, 6 хв. дрва и врт, Молбенице се шаљу преко кр. котарске области у Гарешници на вие. зем. владу. Рок до 20. децембра по новом.

— У *Чортановци* на дворазредној пучкој школи, тражи се учитељица. Плата је 400 фор. слободан стан и 6 хв. дрва. Молбенице се шаљу преко кр. котарске области у Старој Пазови на в. зем. владу. Рок до 25. децембра п. н.

— У *Сибашу* (у Бачкој) траже се два учитеља. Плата је свакоме: 300 фор. и 40 фор. за повторну школу, 5 ланаца и 1583⁰ добре ораће земље, 5·5 мерова жита или накнада за жито у новцу, огрев, слободан стан са вртом. Један од изабраних ако буде изабран и за перовођу и рачуновођу општинског добија као награду 40 фор. Порезу учитељи плаћају. Рок до 1. јануара идуче године.

— У *Бачком-Мартопошу* тражи се учитељица. Плата је 210 фор. 16 ланаца ораће земље на коју изабрана терете сноси, 36 фор. за дрва, 30

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

фор. за трску, 70 фор. станарине, 40 фор. за повторну школу и половину земљишта учитељске баште. Рок до 7. јануара идуће године.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Педагошка или наука о васпитању. Штампана предавања од *Стеве Чуцурила*. Београд, штампарија „код Просвете“ С. Хоровица — до краљ. срп. реалке. 1895. Цена 2 динара.

Мала споменица из Русије. I. *Са потреба Александра Александровића III.* руског цара миротворца. II. *Утисци и слике из Русије.* Написао *Арса Пајевић*. Цео чист приход ове књиге намењен је фонду дра Ђорђа Натошевића, за удове и сирочад учитељску. У Новоме Саду, издање и штампана А. Пајевића. 1895. Цена 1 круна или 50 новч. — Ова врло лепе садржине књига украшена је са 18 врло укусно израђених слика. Топло се препоручује како са њене дивне садржине, тако исто и са племените цели, којој је чист приход намењен.

И.

Изишао је 20. број „*Босанске Виле*“ са овим садржајем: Пјесме: *Ветру*, од Драгутина Ј. Илића. — *Прогнаник*, од С. Филиповића-Васкина. — *, од Ј. А. Дучића. — Приповијетке: *Манастирско звоно*, од Данице Бандићке. — *Тамањ*, одломак из Лермонтовљева романа „*Јунак нашег доба*“, превела Вук. Иванишевићева. — *Поука*: Нова српска препарандија у Сомбору (са сликом). — Узроци са којих је економска политика српских краљева старе српске државе била политика слободне трговине и њена ефикасност за оно доба, од Мих. С. Полићевића. — *Низ Пек*, из бележака Дим. Глигорића. — Српске народне умотворине: *Јанковић Стојан* и од *Гламоча Мујо*, нар. пјесма, забиљ. М. П. Јанковић. — *Царев зет и његови сватови*, нар. прича, забиљ. Коста Ж. Милић. — Српске народне женске пјесме, приближежио Б. Ј. Глишић. — *Листак*. — „*Босанска Вила*“ излази у Сарајеву два пута мјесечно сваког 15. и 30. Цијена је за све крајеве на годину 4 фор., на по године 2 фор. Ђаци добивају лист за 3 фор. Претплата и рукописи шаљу се на уредништво. Не плаћена се писма не примају. Рукописи се не враћају Пјесма из Србије мартирају се 25 пара дин.

Славне црквене општине и многа господа претплатници, којима буду разаслане опомене ради намире дугова које дугују администрацији овога листа, нека изволе опоменама сходно свој дуг одмах администрацији овога листа послати.

Администрација „Школског Листа“.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.